

„Vigasztaljátok, vigasztaljátok népemet!”

Andorka Eszter emlékkönyv*

Négy évvel ezelőtt halt meg Andorka Eszter evangélikus lelkész-nő. 33 éves volt. Meggyilkolta egy fiú, akin korábban lelkészi, szociális munkája során segített. Andorka Eszter emlékére állítottuk össze a könyvet, amely legnagyobbbrészt az ő írásaiból áll, azonkívül képekből, visszaemlékezésekből. Esztus rendkívüli energiával, műveltséggel, felkészültséggel nagyon sok ügyet képviselt, sokféle munkát végzett párhuzamosan. A kötetet tízen, barátok szerkesztettük, és még többen barátok fordították, átolvasták, borítót szerkesztettek, mind olyanok, akik csak egy-két részterületét ismerhettük Esztus munkájának. Vagy nem olvastuk német és angol nyelven írt tanulmányait, külföldön elmondott előadásait, nem hallottuk igehirdetéseit; vagy nem tudtuk, hogy a téli napokon, mielőtt tanítani indul a Teológiára, meleg levest visz a villamosmegállóban lakó hajléktalanoknak; mielőtt előadást tart a Tudomány Napján, elviszi az ebédet mozgássérült barátjának. Tudományos munkája is több szálon futott: újszövetségi tudomány a teológián, feminista tudományok a Közép-Európai Egyetemen, előtte tanulmányok a Leuveni Katolikus Egyetemen. Egyforma intenzitással szervezte a Deák téri családi istentiszteleteket, a gyermek-bibliakörös táborokat, az erdélyi testvérgyülekezeti kapcsolatot. Tizennégy éven keresztül a MEVISZ mozgássérült-munkájának és nevelőintézetis munkájának a lelke, fő mozgatója volt. Több állami gondozásból kikerült fiú hivatalos

gyámja. Lelkész volt Aszódon és Dunaharaszttiban. Sok mindent még éppen csak elkezdett, nagyobb lélegzetű tanulmányokat, a feminista teológiai egyesületet, a Bárka-ház tervét. Befejezetlenül maradt doktori disszertációja is.

amikor kisgyermekkel nagyon komolyan beszélgetett.

A könyvet elsősorban Esztus számítógépén megmaradt írásaiból állítottuk össze, amelyeket kiegészítettünk ott nem található, de általunk ismert munkáival, valamint barátaik, ismerősei visszaemlékezéseivel. Kihagytuk a kimondottan szakmai jellegű tanulmányokat, amelyek laikusok számára nehezen követhetőek, illetve a nagyon hosszúakat a könyv behatárolt terjedelme miatt.

A könyv a következő fejezetekből áll:

Prédikációk, imádságok.

Gyermekeknek írt családi istentiszteleti prédikációk, jelenetek, karácsonyi színdarab, gyerekújságba írt cikkek.

Tanulmányok. Ebben szemináriumi dolgozatok, konferenciákon elmondott előadásai, a Lelkipásztor folyóiratban megjelent iget tanulmányai olvashatóak.

Külön fejezetbe rendeztük a feminista teológiát: tanulmányait,

amelyeket a Közép-Európa Egyetemre, illetve előadásokra írt Esztus, és egy vele készült interjút.

A MEVISZ munkájával kapcsolatos írások.

Három pályázat, amelyeket a templomok akadálymentesítésére, a mozgássérültek passiókörútjára és a Bárka-házra írt.

Egyéb cikkek, könyvrecenziók. Személyes, lelkipásztori, közéleti levelek.

Esztus temetésén elhangzott beszédek.

Esztusról szóló visszaemlékezések.

Azt szeretnénk, ha ez a könyv még szebbé tenné a róla őrzött képünket, és főleg elősegítené, hogy Esztus elkezdett munkái, előkészített tervei ne vesszenek el. Tovább lehessen azokat vinni, gondolatait továbbgondolni. Talán visszaad valamit a könyv Esztus személyiségének színességéből is, amelyre *elsősorban* emlékszünk. Néha zavarba ejtő harsányságára, az emelettel lejjebbről is hallható nevetésére, színes ruháira, konyhájában a fűszer- és bögregyűteményére, játékokra, mesékre, vagy

* Elhangzott az Evangélikus Hittudományi Egyetemen a Tudomány Napján, 2006. november 10-én tartott könyvbemutatón.

Esztus biblikus teológus volt. Alapos és merész. Egy dunaharaszti ifjúsági tagnak többek között így írt Leuvenből: „Óráim igazából alig vannak, összesen kettőre járok be. Az egyik a szövegkritikáról szól. Az Újszövetséget ugye kézzel másolták le az ókorban, és nekünk nincs meg az eredeti, hanem csak másolatok másolatainak másolatai. Minden kézirat picikét eltér. Itt egy betűvel, ott két szóval. És van egy külön teológiai tudományág, amely azzal foglalkozik, hogy kiderítse, melyik a legvalószínűbb variáció. Otthon hallottam én erről, de sosem tanultam meg igazán, hogyan működik. Úgyhogy most felvettem ezt az órát. Nagyon izgalmas. Olyan, mint a régészek munkája, amikor egy vázát kell összerakniuk kicsike cserepekből, csak éppen nem háromdimenziós a váza, hanem sokkal több.”

A bibliai szövegek vizsgálatának erre az alaposágára, a különböző kéziratok összehasonlítására példa Márk 15. fejezetének 35. verséről írt hetvenoldalas egzegézise, amely a Studia Biblica Athanasiana folyóiratban jelent meg. Ugyanez az *alaposág* mutatkozik meg a könyvben olvasható, a Lelkipásztorban megjelent igetanulmányában, ó- és újszövetségi tanulmányokban egyaránt.

Az alaposág mellett Esztus bibliaértelmezését a *merészség* jellemezi. Meri kérdőre vonni a bibliai szöveget. Például így: „Az Újszövetségből egy felháborító szöveget választottam. Bőséggel vannak ilyenek. A szír-föníciai asszony története, remélem, nemcsak az én zsebemben nyit ki bicskákat. Szexizmus, rasszizmus, visszaélés egy kiszolgáltatott ember helyzetével. Ezt nem szentségtörés kimondani, hanem az egyetlen becsületes út, hogy védekezzünk e történet romboló ereje ellen, s Jézust ebből a ráosztott alávaló szerepből kiszabadítsuk. Ez a meghirdetés hermeneutikája: ezt az üzenetet így nem fogadjuk el Isten üzenetének.”

Ez a merészség azonban nem jelenti azt, hogy Esztus kedve szerint értelmezte a bibliai szövegeket. Azok az igék ragadták meg őt, tették elkötelezetté, határozták meg döntéseit, amelyek az elnyomottakat, kirekesztetteket, kizsákmányoltakat felszabadító Istennek mutatják meg Istent. Amely igék azt hirdetik, hogy nem lehetséges az üdvösség a megaláztatott üdvössége nélkül. Ilyen kedves igéje Ézs 40,1: „Vigasztaljátok, vigasztaljátok népemet!” Egy prédikációban leírja, hogy ezen a helyen tartotta nyitva a Bibliát az oltáron.

Másik ilyen kedves igéje Ézs 58,6-12. Az ige magyarázatában így ír: „Világunknak azok a rendszerei, melyek a premre szorítják a szegényt, a más bőrszínű embert, az értelmi fogyatékos vagy éppen a mozgássérültet – ezek a rendszerek a mi naponkénti közönyünk és önzésünk által maradnak fenn. Bátran megszólaltathatjuk hát magunk felé az ige felhívását és szolidaritást ébresztgető üzenetét. Mindazonáltal el tudok képzelni olyan gyülekezeti szituációt, amelyben érdemes valahol, a prédikáció vége felé egy kitérőt tenni, néhány szóban megszólaltatni azt is, ami Ézs 61-ben válik explicitté: Ha te, testvérem, úgy érzed, hogy semmid, igazán semmid nincsen, hangod nem hallatszik sehol, szenvedésed látatlan marad, akkor tudd meg: az Isten szemében minden üdvösség, jó kezdete a te felemeltetésed és megelégtetésed, a te jogaidnak helyreállítása. Isten előtt nincs rejtve, sem elfeledve a te inséged.”

E megragadottsága, elkötelezettsége felől értelmezte Esztus a Bibliát. A kicsinyek pártján álló Istent találta meg benne, vagy merte egyik-másik szakasszal szemben keresni Isten akaratát a szövegben. A felszabadításban megtalált Isten nemcsak teológiáját határozta meg, hanem politikai és szociális elkötelezettségét is. A nevelőotthonosokért áldozott egész életét, pénzét, idejét, energiáját, a mozgás-

sérültek ügyét, a természetvédelem, a harmadik világ, a béke ügyét – utolsó fényképe az iraki háború elleni tüntetésen készült. A homoszexuálisok emberi méltósága melletti kiállását. Feminista elkötelezettségét. Felszabadítási teológusnak és feminista teológusnak tartotta magát. Az elnyomottak ügyét vitte Isten elé. Az igaz teológia az, amelynek van válasza erre, képes változtatni az elnyomás struktúráin. „Ebben a teológiában lehet újat hallani, újat mondani. A feminista teológia előtt is sok szöveg áll kihívásként, de folyamatos, biztos kapcsolata van a jelennel. Aki ezzel foglalkozik, úgy érezheti, hogy munkájával változást indukálhat a világban.” Egy másik cikkben pedig így ír erről a változásról: „Álmunk egy olyan Evangélikus Egyház, amely példát mutat a világnak abban, hogyan kell a legkisebb, legelesettebb résztvevőnek, a legbizonytalanabban érkezőnek is otthonává lenni. És álmunk egy olyan Magyarország is, amely követi ezt a példát.”

Ez az elkötelezettség tette koherenssé Esztus nagyon sokféle életét, szerteágazó munkáját. Ez sugárzik a könyvben megjelent minden írásából: prédikációkból, gyermek-istentiszteleti prédikációkból, gyermek-szindarabokból, tanulmányokból, konferenciákon elmondott előadásából, MEVISZ-pályázatokból, baráti és hivatalos levelekből, internetes hozzászólásából, mozgássérült táborok vezetőihez írt útmutatójából, cikkeiből. Még a fényképekből is.

A könyv bevétele teljes egészében Esztus egyik álma, a mozgássérültek és nem mozgássérültek egymást segítő együttélését lehetővé tevő Bárka-ház, új nevén Esztus-ház megvalósítását szolgálja.

Kézdy Péter

465 oldal, 2500,- Ft, kapható a Luther Kiadó könyvesboltjában (Bp. IX., Üllői út 24.) és a Huszár Gál könyvesboltban (Bp. V., Deák tér)

* * *

(Elovasandó: Ézsaiás 40,1-11)

Szeretett Testvéreim az Úr Jézus Krisztusban!

Első szolgálati helyemen a gyülekezeti terem oltárán egy öreg Biblia feküdt, felülve egyszerűen valahol középtűt, ahogy a legutóbbi nagytakarítás után visszatették. Ahogy a szolgálatokat végeztem, újra meg újra ráesett a tekintetem, s elolvastam belőle egy-egy sort. A Királyok könyvének valami háborújáról volt éppen szó azokon az oldalakon, harcosok és csaták felsorolása követte egymást. Néztem, néztem ezt az oldalt néhány hónapig, aztán egy nap úgy gondoltam, ha már mindig beleolvasok egy szentírási szakaszba, lehetne előttem egy olyan rész,

amely héttől, ünneptől függően mindig igaz és mindig erőt adó a szolgálathoz. Forgatni kezdtem a lapokat, s végül ehhez az ézsaiási szakaszhoz jutottam, Deuteroézsaiás munkájának első fejezetéhez. Attól fogva, ha az oltár felé fordultam, ez állt előttem: „Vigasztaljátok, vigasztaljátok népemet! Szóljatok Jeruzsálem szívéhez, és hirdessétek neki, hogy letelt rabsága!”

Ezek a szavak egy prófétai közösséghez szólnak, emberekhez, akik a népük számára Isten szavának hirdetői, s akiknek felrázó, reményt adó üzenetet kell vinniük az övéiknek. A mi mai világunknak is szüksége van prófétai szóra. Hiszem ezt, nemcsak azért, mert tanuljuk és tanítjuk, hogy a prófétai szolgálat az egyház küldetésének része, de

mert érzem magamban is, hogy vágyakozom arra a tiszta és erőteljes, reménnyel teli hangra, amivel Deuteroézsaías fordult az övéihez. Hiszem, hogy az Isten prófétái küldetést bíz ránk is, mai embereire, hiszem, hogy feladatunk van.

Mégis, az ember ritkán érzi magában a próféták erejét. Inkább olyanok vagyunk, mint ebben az igében a feladattól visszariadó próféta: „Én kérdeztem: Mit kiáltok?” Szorong az ember a feladat nagyságát érezve, halványnak és erőtlennek érzi a lelkében megképződő szavakat. Érezzük a készletét, a küldést, de a kockázat megriaszt, belső bizonytalanságaink megbénítanak. Hogyan nyújtja ki a kezét Isten a szánk megnyitására? Hogyan ad a szánkba világot megremegtető szavakat? Hogyan tesz bennünket jellé, kontrasztársadalommá?

Ézsaiás e szavait és sok más prófétai szöveget végigkérdezve, átgondolva, négy közös jellemzőt tudtam kiszűrni, négy olyan dolgot, ami biztosan kell ahhoz, hogy valaki betölthesse prófétái küldetését.

Egy próféta elsőképpen is *szenvedélyes odaadással szereti a rábízott népet*. Ez közös valamennyiüknél, a legelsőktől a legkésőbbiekig: ha ostorozzák Izraelt, ha biztatják, mindig ugyanaz a szerelmes aggodalom mozgatja őket. Maguk előtt látják Isten népét, s Isten szemével nézik azt. Nemcsak a látható, minden fórumon megjelenő, hangját hallható részét veszik észre, hanem azt is, akire csak az ÚR ügyel, a gyengéket, a peremre szorult, elfelejtett, elnémitott kicsinyeket is. Az erő, ami mozgatja őket, Isten részvételéből táplálkozik: „láttam népem nyomorúságát”, „meghallottam az özvegyek és árvák kiáltását”.

Újra meg újra ez tehet, ez tesz prófétává bennünket: ha látjuk, egészen közelről, a ránk bízott emberek sorsát, köztük is különösen azokét, akikre nem figyel más, akiket nem hallgat meg más. Ha az ő ínségük beszűrődik a mi imádságainkba, a mi gondolkodásunkba, a mi beszélgetéseinkbe, olvasmányaink megválasztásába, mindenbe. Ha a kiszolgáltatott emberek fájdalma átvérzi a mindennapjainkat, akkor válunk alkalmassá arra, hogy prófétái legyünk Istenünknek.

Egy próféta, másodsorban, *látomással bír*. A Biblia prófétái újra meg újra olyan dolgokat hirdetnek, amik túl vannak a többiek szemhatárán. Amikor mindenkit a Jeruzsálem katonai védelmét illető stratégiai problémák foglalkoztatnak, azt mondja Jeremiás: nagyobb baj van itt, nem

elég a hadsereg megerősítése. Bármilyen fenyegetőnek tűnik is az aktuális krízis, a baj gyökere az igazságtalanságban, elnyomásban, hamis istenek imádatában van. Vagy a fogságban, amikor mindenki a rossz helyzetbe való beilleszkedés lehetséges módjain gondolkodik, megszólal Deuteroézsaías, és azt mondja: van hazatérés, Isten hazavezeti az övéit. A prófétái szó több kell, hogy legyen, mint az aktuális, mindenki számára nyilvánvaló alternatívák közti választás: új perspektívákat kell, hogy nyisson az emberek előtt.

Mostanában újra meg újra tapasztaltam, milyen bátor szöveg a Szentírásé. Amikor egy-egy szöveget úgy igazán végigolvastam, kielemeztem, exegetáltam, akkor tudtam így, a próféták módján messzebbre látni. Úgy tűnik, e 2-3000 éves szövegek messzebbre látnak előre, mint mi, s ezek vezethetik a tekintetünket valami igazi felé. A mi reményünk, iránymutatásunk sokszor kisszerű, szürkés, de a Szentírás szavai valamiképpen kinyithatják előttünk a prófétái távlatokat, melyeket Isten az Ő népe elé akar tárni.

Ebből következik a harmadik sajátosság: *a prófétái szolgálat egész életre szól*. Nem kérhetjük Istent, hogy adjon prófétái erőt szavainknak egy-két napra, hétre, s azután nyugdíjazzon, s hagyjon visszatérni nyugodalmas távolságtartásunkhoz és hétköznapi távlatainkhoz. Ha az ember vállalja a prófétái kritika megszólaltatását a világban, akkor ezt a vállalását csak egész életre szólóan teheti – Istenre bízva, hogy ő majd mikor veszi azt igénybe. E nélkül az elköteleződés nélkül valóban csak elszáradó fű, fonnyadó virág lehet, amit mondunk.

Negyedszer pedig, *a prófétái szó mindig hordoz reményt és vigasztalást*. Talán ez a legnehezebb nekünk – és ez a mi leginkább sajátos feladatunk a világban. Vannak nem hívő emberek, akik keresztényeket megszégyenítő módon érzékenyek a legkisebbek szenvedésére. Vannak, akik Isten víziójának egy-egy részletét is megsejtik, és vágyakoznak rá. Vannak, akik felteszik egy ilyen ügyre az egész életüket. De az utóbbi években társadalmi kérdéseken vitatkozva olyan sokszor tapasztaltam: az igazi remény ezekből a víziókból többnyire hiányzik. Világunk megrendítően éhes az Isten ígéreteiből, Jézus szavaiból, a feltámadás hitéből élő, néha konok, néha sodró erejű reménységre.

Andorka Eszter

Szerepjátósok?

Gondolatok Hegyi Béla: Titkolt szerepek című könyvének olvasásakor

Az olvasó Burján Ákos papnövendek életét kísérheti végig a szemináriumban töltött utolsó másfél évben, a negyedik év egy pontjától pappá szenteléséig, pontosabban, első munkahelyének elfoglalása előtti napig. Az istenhívő, de a papképzést, teológiát, papi életet nem ismerő fiatalember családott abban, amit a négy év alatt kapott mind elméletileg, mind a papi társadalom életét illetően. A reformgondolatokat titokban ápoló növendék érzékenyen reagál az egyházi ügyi hivatal irányítása alatt álló hierarchia oktatási, nevelési, fegyelmi

módszereire. Bár egyet nem értését a történet kezdetén írásban is kifejezi előljáró püspökének, a történet végén mégiscsak aláírja azokat a fogadalmi nyilatkozatokat, amelyek a cölibátus megtartását, az egyházi törvényeknek és az előljáróknak járó engedelmességet mondják ki. Burján szereti Istent és az embereket, életével, első sorban tettei példájával, Jézust akarja sugározni. Bár nem feledi korábbi életét, kételyeit, fiatalkori nemi élményeit, a papi hivatás szépsége győz értelmi, érzelmi tusakodásaival szemben.

A maga életéből ismeri a cölibátussal járó nehézségeket, hiszen egészséges fiatalember lévén, seminarista korában nem egyszer találkozott nemileg a férje korai halála miatt magára maradt Rózsikával. A történet végén megtudja, hogy maga is pap fia, az ő sorsát a papság felé irányító, az órá mint apa és anya nélkül élő fiatalra gondot viselő Virágos plébános gyermeke. Tapasztalnia kell szeretetre vágyó szobatársa küzdelmét, amely a homoszexualitás felé vezet. Mindennek ellenére, a szentelés erejében ellene mond a jelenben és a jö-

vőben kínálkozó nemi kapcsolatoknak. Bár a történetben szó esik tanbeli nehézségekről, egyházpolitikai kérdésekről is, azonban terjedelmileg a férfi-nő kapcsolat nagyobb szerepet kap a leírásokban.

A regény lényegében Burján Ákos történetét mondja el, azonban az író számára a nőalak, Rózsika, majdnem olyan fontos. Vele együtt belépnek a cselekménybe gyermekei, rákbeteg apja, a férjét ápoló anyja, kórházi munkatársai, s a rejtelmes világból érkező új férfitartnere. A róluk szóló oldalakon sok, önmagában is érdekes lélektani mozzanattal találkozunk, bár – megítélésem szerint – mindez rövidebben is elmondható lenne, ha Burján Ákost tartjuk szem előtt. Az író azonban úgy érezhette, hogy alaposabban meg kell festenie a főszereplőhöz – a regény története vonatkozásában – csupán egyetlen szálon kapcsolódó nőalak életét is. Így sor kerülhet az élet olyan oldalainak bemutatására is, mint a halálos betegség hatása egy házaspárra, az apa nélkül maradt gyerekek egymás közti kapcsolata, mai stílusú mesevilága. Képet kapunk a gyermekeiket egyedül nevelő nő munkahelyi helyzetéről, a főnöki erőszakkal szembeni megállásáról, általában arról a légkörről, amelyben a magányos nő él akár egy országúti autózás idején is. Mindazonáltal örültem volna, ha néhány helyen a leíró részek helyett több belső indíték szerepel.

Ez segíthetett volna feldolgozni az utolsó bekezdés váratlan fordulatát. Úgy látszik, mintha a nehézségek ellenére Burján Ákosnak sikerülne önmagát az elképzelt papi pályára állítania, de ekkor, az utolsó álmot után, elkezd szétfoszlani a hősies erőfeszítés eredménye: a reményteljes pillanatok után szürkülő, sivárrá váló jövőbe pillantunk bele. Hideg levegő csapja meg az olvasót. Az adott körülmények között ennyire képes egy jó szándékú fiatalember. Majd az történet vele is, ami számtalanszor megtörtént az iskolát elhagyó, lelkes tanítóval: jönnek a felőrlő napok, évek, s legjobb esetben földművelővé válik az az ember, akit pedig a sors nevelőnek, útmutatónak rendelt? A zenekar optimista akkordjait nyers, diszsonáns, majd elhaló hangzat zárja le. Kétségtelen, hogy a pesszimista motívumok hallhatóak voltak korábban is, hol a partitúra felső, hol alsó sorai-ban, de úgy látszott, hogy kiderül az ég. Ehelyett azonban nemhogy a dobok mennydörgése nem következett, hanem a reménytelenség szólamai törtek fel, nem is tudnám megmonda-

ni, milyen hangszerelésben. Elvesztésre szánt illúziók? Művészileg megengedhető a kudarc kilátásba helyezése, hiszen oly nehéz vállalni és hibátlanul teljesíteni a jóságos plébános, a gondoskodó püspök, a férjét ápoló feleség, a férjére éjjel és nappal emlékező-vágyakozó fiatal özvegy, a neveltekre ügyelő spirituális, a híveiért élő lelkipásztor szerepét. Mondom, megengedhető, sőt akár dicsérendő is, de váratlan a hideg zuhany.

Nem nehéz észrevenni a műben az álmok és a valóság párhuzamosságát. A szöveg ötdrészre álom, vagy sci-fi történet. Ezek egy része invenciózus mese a szereplők közreműködésével, más része – például a kilencedik fejezet sokoldalú álma – a főszereplőre váró problémák színpadi felvonásokhoz hasonló megjelenítése. A mesés álmokat tudatos szerkesztői munka eredményének tekinthetjük, amivel az író időről-időre feloldja a súlyos gondokat bemutató szakaszok feszültségét, s mivel ma a mese gyakorta tudományos-fantasztikus műfajban jelenik meg, ezért azt választja. Tud a szerző tárgyilagosan pontos is lenni, hiszen Majtényi betegségének leírása mögött akár egy orvost is sejtethetnénk – s valóban: eredeti végzettsége szerint a szerző orvos. A szemináriumi élet bemutatásakor pedig az az érzésünk támad, hogy maga a szerző is volt kispap. A zsinati határozatokat szakember módján közli. Ez a szakszerűség időnkint az olvasmányosság rovására megy: a közlési mód néhol szárazan tanáros, kissé tankönyvszerű, és nemcsak Aquinói Tamás istenbizonyításának idézése során. Ilyenkor a rövidségnek vannak előnyei. Nem kell, például, annyi nevet felsorolni – legalábbis nem egyszerűen –, ha sci-fi irodalomról, teológiai nézetekről vagy elméleti fizikai fejezetekről van szó. Egy-két utalás már érzékeltetheti, milyen irányokra gondol az író.

Korunkba ágyazott történetről van szó. Ha a szerző hinne abban, hogy felgyorsult korunkban az olvasók testesebb művet is hajlandóak kézbe venni, és nem csupán zsebre vágható alakú és vastagságú köteteket vásárolnak, akkor bizony akár tízszeres terjedelemmel is nekivághatna az elméleti, gyakorlati, lélektani problémák megrajzolásának. De hát realitásnak kell lenni, az autóbusz és a vonat negyedórát-félórát enged elmélyedésre, tudni kell megfelelően tagolni, kimérni az egyes részeket, mivel nem Harry Potter lenyűgöző meséjéről, hanem mai valóságunk embert próbáló akadályairól van szó.

Ez nem mindig romantikus, legalábbis nem lektúrszerű. Az író tehát összevonja szemöldökét, és újra meg újra elolvassa művét, hogy fessze, de ne embertelenül szorosra húzza a sorokat. Talán hangosan mondja is a mondatokat, mintha színész olvasná fel a könyvet, hogy saját hangjának lejtése is segítsen az elbeszélés megjelenítésében. A kisregény tán a líra felé közeledik – ha éppen nem egy dráma forgatókönyvét valósítja meg – legalábbis a tömörséget illetően. Érdemes sokáig csiszolni.

Vallásinak is tekinthető történet, de nem hiszem, hogy lehetett volna találni hozzá vallási kiadót. Túl sok kérdés vár benne őszinte válaszra. A vallási térfoglalás jelen, igyekvő korszakában titkolózás nélkül is más szerepeket óhajtanak eljátszani az illetékesek.

Az elmúlt évtizedekben azonban bőven volt alkalom másféle álruha öltetésére is a történelmi-politikai cselekvés színterén. A regény végéhez csatolt négy rövid elbeszélés első darabja az illegális pártélet világába visz el, a Horthy-, Rákosi-, Kádár-rendszer idejébe. Szereplői 3x3-tagú sejtekben dolgoznak, nem ismerik egymás igazi nevét, a tizedik, összekötő személy kapcsolja be őket a nagy szervezetbe. A lebukástól azonban nem tudnak megmenekülni, s a börtönélet és a kínzások során megmutatkozik, mi a hűség, mi az árulás, a félelem. Embert és eszmét megpróbáló a rabtartók erőszaka és a besúgóknak a mozgalommal párhuzamosan kiépített hálózata. Remélhetik, hogy majd az elkövetkező korban tér nyílik a marxista cselekvésre, de ismételten azt kell tapasztalniuk, hogy megfigyelt, gyanúsított emberek maradnak továbbra is. Valahogyan biztosítják megélhetésüket, de igazodniuk kell az adott világhoz. Valamikor egy mozgalommal, egy országgal, egy eszmével törődtek, fáradhatatlanul. Minden gondolatuk a párt volt. Az életüket adták volna „minden egyes ember szabad fejlődéséért, mindenoldalú kibontakozásáért”. Aztán, ha nem figyeltek eléggé, könnyen az utcán találhatták magukat, és mások gondoskodtak arról, hogy jó ideig el se tudjanak helyezkedni. A megváltozott, új világban pedig a multinacionális cégek rafinált erőszaka végzi el azt a munkát, amire korábban az államvédelem szakosodott. A megöregedett, megfogyott barátok, bizony felteszik az elméleti és gyakorlati kérdést: „Te bolond vagy, te még hiszel ebben?”

Valakik számára valósággá válik az a történet, amelyben a lelkes, sok megpróbáltatást vállaló aktivista, legyen az politikai harcos vagy vallásos hívő, gyanússá, legalábbis feleslegessé válik azok számára, akiknek az eszméit a hatalom terrortá, rémálommá, embertelenségévé változtatta. Nem újdonság, örökzöld téma, vas-kemény törvény, a totális rendszerek jellemzője. Negyedszázadonként új szereplőket írhatunk be a képletbe, és csupán a kosztüm fog változni a színpadon. Semmi más? Semmi. Pardon! Egyszer mi is szereplők lehetünk. Ne tessék panaszkodni! Ön nem az első, nem is az utolsó. Viselje méltósággal! Hallgassa József Attila sorait, amelyikkel egy láthatatlan kórus keretezi be a történetet.

A következő elbeszélés főszereplője is panaszkodik. Az idős hölgy fiatalkori emlékei alapján elégedetlen. A Hermina-úti nyári hőségben az egykori nehéz idők, a megváltozott életstílus, a mai fiatalok viselkedése, beszédmódja, gondolkodása körül járnak az ágyhoz kötött beteg mondatai. A jelen betonvilága, a tönkretett természet s az önmagát dohányzással mérgező ember mind-mind ok az elégedetlenségre. Hol van a hűs, elegáns Liget, az illemtudó és megtartó fiatalokkal? Ma a fiatalok csarnokokban óbégatnak, a folyosókon pettingeznek. Az ő világában az emberek tudták a mértéket, nem tüntettek a pornográfiaival. Ma semminek sincs fokozata, normális aránya. Vallás, elvek, irodalom, versek? Mire volt jó mindez? – kérdi az unokája. Nézz vissza a huszadik századra: halálszagú, rohad az elejétől a végéig, örültek tombolása. A lassan gördülő konfliktusok, az andalgó párok, a babakocsikat toló nőrszök bizony csak arra jók, hogy egy élettől búcsúzó öregasszony emlékeinek nyújtsanak vizsgázó háttérrel.

Pillanatfelvételt látunk, egy fejezet-részletet egy hosszabb regényből. Csiszolt alkatrész, mely beillesztésre vár. Szerkezete ugyanúgy örökérvényű, vagy még inkább örökérvényű, mint az előző elbeszélésé. Bármely öregember elmondhatja. Mi benne az érdekes? A megfogott múlt- és jelen idő, és az író hely- és tárgyismerete. Mi mindent fűz a beszélő mondataiba az író? Ha csak végig akarnék menni a megjelenített helyeken, és fel akarám sorolni az embereket, az őket kísérő jelenségeket az építészettől a táncig, már szétfeszíteném az ismeretesség kereteit. S örökérvényű, természetesen, az a mozdulat is, amellyel a távozó fiú csendesen kihúzza kezét az

elalvó anyáéból. A novella tovább is írható.

Felhők, felhők, rossz a világ! Hát menjünk egy ideális Délszigetre, ahol örökké virágoznak a növények, s oly paradicsomi az élet, mint egy illúzionisztikus tájképen a 18-19. századból. Szerzőnk azonban reális ember, és nem illúziókból indul ki, hanem a mai kor szükségleteiből. Ő nem azt mondja, tulajdonképpen nem is utal közvetlenül arra, amit most mondani fogok, talán be is perel gondolatai eltorzítása miatt. Én azonban kecsesen elhárítom a támadását, egyszerűen azzal, hogy a recenzió nem az ismertettől szól, hanem éppen az ismertetőről árulkodik, őt lepeli le. Az ismertetés tárgya gyakorta csupán alkalom arra, hogy az ismertető elmondjon valamit. Az olvasó ezért kénytelen lesz elolvasni Hegyi Béla eme novelláját, nekem ugyanis más jutott eszembe.

Lakásomtól nem mesze emelt szintű nyugdíjasház található. Minap beszéltem egy lakójával, aki – magára maradván – ott talált otthonra, és elégedetten nyilatkozott a helyzetéről. A nyugdíjasház a rendszerváltás utáni idő egyik jelensége. Sorra épülnek egyházi és nem egyházi alapítású épületek, nem elemezném, hogy miért. Ki tudja, nem leszünk-e mi is ilyen létesítmény lakói? A „Száz asszony háza” Hegyi Béla sajátos leleménye. Úgy is mondhatnám, hogy egy hatszillagos kastélyszálló. Valóban, a legelőkelőbb szállodák nem úgy néznek ki, mint egy vendégfogadó, nem is úgy kerül be oda az ember, mint egy átlagos, szállást kereső utas. Nemsokára hazánkban is lesz majd ilyesféle, persze nem a zajos belvárosban, hanem alkalmas vidéki kastélyparkban, ahová légi úton érkezik az ember. *Full comfort*, élményfürdő, miegymás. Na, most tessék elolvasni, milyen otthon teremtett a szerző száz, elfogadható anyagi adottsággal bíró, 40 feletti asszony számára. Csofátos a szervezés, a testi és lelki igények kielégítése. Aranykor: *poena metusque aberant*, a bűn és a félelem, tán még a szomorúság és a szorongás is messze elkerüli e tájat. Drága Ovidius, ide vágyik korunk szenvedéstől és haláltól féltő embere, aki szeretné a maga kezébe venni élete második felének irányítását az elmúlásig. Jó halál? Mintha a döntés az egyén kezében lenne. Legalábbis nem tudom elhessegetni az ilyen gondolatokat. Túlvilág, Isten? A hiperökumenikus templom és a házból fellelhető változatos teológiai irodalom, a hitekhez illő sokféle szertartással együtt mai

szemléletet tükröz. Valamikor egy vallást ismertek a Föld egy részén, ma a nagyvárosokban egymás mellett állnak a keresztény templomok, a mecsetek, a zsinagógák, gyülekezeti termek, szembesítvén az embert, vajon mit hisz a százféle szóval megszólított Istenről. Teljes lelki komfortot látunk. Mintha egy nagy könyvkereskedés gazdag kirakata előtt állnánk. Ki tudunk választani egyet, nekünk valót, a kínálatból, vagy ide-oda csapongunk, esetleg a nagy tarkaság nem is indít minket választásra? A szerző nem erről beszél, de alkalmat ad arra, hogy gondolkozzunk ezen, hiszen a novella nem a semmiből keletkezett, mai kor mai embere fogalmazta meg. Csupán túl kell lépni a stílus bravúrjain, a botanika, az ornitológia, a zene zsongító képein, túl a mezők és fásorok *paysage intime*-jén (*hangulatos tájképén* – Szerk.), hogy ráébredjünk: melyek korunk fontos kérdései, amelyekre egy álomvilág próbál feleletet adni. Álomvilág, amelybe betörhetnek a külvilág romboló erői. Világ, amelynek özvíz utáni újjáépítése új feladat elé állítja majd a túlélőket.

Szavak és víziók, ámulás és varázs. Csillagok és galaxisok, tűzfolyamok, rombolás és rontás az univerzum végtörténetéig. Kettéhasadt kontinensek és világhálón eltűnő komputerlovakok, mintha Dürer metszetei élednének meg a 21. század sci-fi és ezoterikus formavilágában. Ez az a világ, a negyedik *short story* tere, amelyről csak a szerző jogosult képeket formálni, s amelyről nem lehet ismertést írni, mert nincs adekvát tükrözés, csak az azonos leképezés. E recenzió írója kísértést érezhet arra, hogy elszakadjon a Földtől, és maga is kozmikus látomás részese legyen, ámde azon túl, hogy kifejezi elismerését a szavak varázsereje fölött, a színháték minden határt felülmúló forgatókönyvében, mégis inkább hűséges gyarló önmagához. Azt gondolja, hogy nem eshet elragadtatásba, maradnia kell a közönséges, háromdimenziós világban, ahol, a huszadik században, oly sokszor vallott csúfos kudarcot az álmait megvalósítani nem tudó emberiség. Ebben született, ebben élt és fog élni, amíg a Párkák sodorják élete fonalát. Ennyi mitológiát megenged magának.

Merza József

(Hegyi Béla: *Titkolt szerepek*, Czupi Kiadó, Nagykanizsa, 2006. ISBN 963-86289-7-9. A könyv megrendelhető a kiadónál: Czupi Gyula, 8800 Nagykanizsa, Pityer u. 19.)